

HÜKÜMLÜ ÇOCUKLAR: İSTANBUL VE ANKARA ÇOCUK EĞİTİMEVİ ÖRNEĞİ*

*Sultan Ebru BULGURCUOĞLU, Gülsüm ÇAMUR DUYAN***

Öz: Çocuk suçluluğu ekolojik bir perspektifle incelenmesi gereken toplumsal bir sorundur. Türkiye’de çocuklar için ceza sorumluluk yaşı 12-18 yaş arası olup, hükümlü çocukların hükümlülük süreçlerini tamamlayacağı kurumlar çocuk eğitimevi olarak adlandırılmaktadır. Genel amacı çocuk eğitimevlerinde kalan hükümlü çocukların genel özellikleri ile onları suça sürükleyen risk faktörlerinin belirlenmesi olan bu çalışma T.C. Adalet Bakanlığı’na bağlı Ankara (82) ve İstanbul Çocuk Eğitimevleri’nde (42) bulunan toplam 124 erkek hükümlü çocukla yürütülmüştür. Nicel araştırma deseninde olan bu çalışmada veriler SPSS 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Yapılan frekans analizleri sonucuna göre çocukların ailelerinin ekonomik durumu ile anne-babalarının eğitim düzeyi oldukça düşüktür. Mala yönelik suçların ağırlıklı olduğu çalışmada hükümlü çocukların aile ve akran çevrelerinde de suç öyküsü bulunmaktadır. Çocuklar en çok akran çevresinin suça sürüklenmede etkisi olduğunu düşünmektedir. Birçoğunun suça sürüklenmeden önce sokakta yaşama ve hizmet ile sanayi sektörü ağırlıklı olmak üzere çalışma deneyimi olmuştur. Hükümlü çocuklar kurumda kaldıkları sürece en çok ailelerinin eksikliğini hissettiklerini belirtmişlerdir. Çocukların akran çevrelerinde oldukça fazla suç öyküsünün bulunması ve kurumdan çıktıktan sonra tekrar aynı çevreye dönme riskine karşı hükümlülük sonrası denetleme hizmetleri artırılarak mükerrer suçlu olmalarının önüne geçilmelidir. Ayrıca çocukları suça sürükleyen risk faktörlerini anlayarak, sistemlerle ilişkilerini belirleyecek multidisipliner araştırma projelerine gereksinim duyulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Çocuk Eğitimevi, Ankara Çocuk Eğitimevi, İstanbul Çocuk Eğitimevi, çocuk suçluluğu, hükümlü çocuklar, risk faktörleri, sosyal hizmet.

Convicted Children: An Example of the Istanbul and Ankara Juvenile Reformatories

Abstract: Juvenile delinquency is a social problem that should be examined from an ecological perspective. In Turkey, the age of criminal responsibility for juveniles is 12 to 18 and the institutions where they complete their sentence are called çocuk eğitimevi (juvenile reformatory). The main purpose of this research

* Makalenin Geliş ve Kabul Tarihi: 09.10.2018 - 05.07.2019

Bu çalışma “Hükümlü Çocukların Gelecek Beklentileri Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı yüksek lisans tezinden geliştirilmiştir.

** Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye. bulgurcuoglu@br@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9771-5165.

Prof. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye. gcduyan@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5116-2462.

is to determine the general characteristics of convicted children and the risk factors that drove them into crime. The study was carried out with a sample of 124 children, (82) residing in the Ankara and (42) in Istanbul juvenile reformatories operating under the Republic of Turkey Ministry of Justice. This study was conducted according to the quantitative research design and, the data were analysed by using the SPSS 21.0 program.

According to the results of frequency analysis, the economic status and the education level of their parents is very low. In the study that prioritizes crimes against property, the family and peer circles of convicted children also have a criminal entanglement. Most of the children participating in the survey believe that their peer environment pushed them into crime. Many convicted children had experience living on the street and working mainly in the service and industrial sectors. Convicted children stated that they mostly miss their families during their stay in the institution. Due to the high rate of criminality of the convicted children's peer circles and against the risk of returning to the same environment after their release, it is imperative to increase post-conviction supervision services to avoid reoffending. Moreover, to understand the risk factors that pushed children to crime and to determine their relation with systems, multidisciplinary research projects are necessary.

Keywords: Juvenile Reformatory, Ankara Juvenile Reformatory, Istanbul Juvenile Reformatory, juvenile delinquency, convicted children, risk factors, social work.

Giriş

Toplumlar her zaman bir değişim ve gelişim içerisindedir. İnsanlar, onların değerleri, kültürleri ve inançları zamana göre değişiklik göstermekte, bununla birlikte toplumdaki hayat standartları da değişmekte, yeni sorunlar ortaya çıkmakta ve bu da beraberinde suçları meydana getirmektedir. Çünkü suç sosyal bir olgudur. İnsanın olduğu her yerde vardır. Fakat topluma, kültüre, yaşanan çağa göre niteliği ve niceliği değişmektedir. Türkiye de değişimin ve gelişimin sancılarını yaşayan bir ülke olduğu için suç işleme oranları artmakta, bu da toplumdaki sosyal işlevselliği olumsuz yönde etkilemektedir.

Ülkemizdeki istatistiklere bakıldığında suça sürüklenen çocukların sayısının arttığı ve bu çocukların oldukça büyük bir kısmını erkek çocukların oluşturduğu görülmektedir. 2016 yılında ceza infaz kurumlarına giren hükümlü çocukların oranı 2015 yılına göre %13 oranında artış göstermiştir (TÜİK, 2016). 2017 yılında güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların oranında da bir önceki yıla göre bir artış meydana gelmiştir (TÜİK, 2017). Çok boyutlu bir bakış açısıyla ele alınması gereken çocuk suçluğunun aile, akran çevresi, madde kullanımı, ekonomik durum ve yoksulluk başta olmak üzere çeşitli risk faktörleri açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu risk faktörlerinin iyi belirlenmesi çocuğun suça sürüklenmesini veya mükerrer suçlu olmasını

engelleyerek koruyucu ve önleyici sosyal refah hizmetlerine katkıda bulunacaktır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda çocuk kavramı on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak ifade edilmektedir (Çocuk Koruma Kanunu, 2005). 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre de fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur (Türk Ceza Kanunu, 2004). Türkiye'de çocuklar için ceza ehliyeti on iki yaşın doldurmuş olmakla birlikte on sekiz yaş altı olarak ifade edilmektedir. T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Çocuk Eğitimevleri bu yaş aralığındaki suça sürüklenen ve hüküm giymiş çocukların cezalarını infaz ettikleri kurumlardır.

Aynı zamanda 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda suçlu çocuk yerine "suça sürüklenen çocuk" kavramı kullanılmaktadır. Bu kavram sorumluluğu tek başına çocuğa yüklemek yerine suça sürüklenen çocuğu çevresi içerisinde değerlendirmenin gerekliliğini göstermektedir. Sosyal hizmet disiplini de çocuk suçluluğunu ele alırken bu olguya ekolojik bir perspektifle bakmakta; çocuğun içerisinde bulunduğu durumun nedenlerini ve risk faktörlerini anlamada onu aile, arkadaş, okul ve diğer sistemler içerisinde değerlendirmektedir. Cezası kesinleşmiş ve cezalarını infaz etmekte olan erkek hükümlü çocuklarla yürütülen bu çalışmada sosyal hizmet disiplininin temel yaklaşımlarından biri olan ekolojik bir perspektifle çocuk suçluluğu ele alınacaktır.

1. Ekolojik Perspektif Çerçevesinde Çocuk Suçluluğu

Çocuk suçluluğu mikro, mezzo ve makro düzeylerde incelenmesi ve müdahale edilmesi gereken çok boyutlu bir sosyal sorundur. Ekolojik yaklaşım da birey ve çevresi arasındaki uyuma yoğunlaşan, bireyi çevresi içerisinde değerlendiren (*person in environment*), sorunları çözerken bireyle birlikte yaşadığı çevreyi de göz önünde bulunduran bir yaklaşımdır (Duyan, 2012, s. 163). Çevresi içinde birey yaklaşımında çevre olgusu bireyi sarmalayan fiziksel ve sosyal yapı yığını, bireyi ve yaşam biçimini etkileyen süreçleri, güç ve etkileri içermektedir. Literatürde bireyin hâlihazırda içinde bulunduğu çevresini oluşturan unsurlar; bireyin ailesi, yakın arkadaşları, komşuları, çalışma ortamı ve yararlandığı hizmet ve programlar olarak ele alınmaktadır (İl, 2003, s. 142). Anti-sosyal davranışlarda bulunan çocukların da, aile, akran grubu, okul, toplum gibi içinde yer aldıkları sistemdeki özelliklerinin karşılıklı etkileşimleri yoluyla çok boyutlu tespit edilmesi gerekmektedir (Cankurtaran Öntaş, 2011, s. 50).

Sosyal adalet, insan hakları, kolektif sorumluluk ve farklılıklara saygı ilkelerini temel alan sosyal hizmet, birçok sosyal sorunun temeli olan yoksullukla mücadele eden bir meslek ve disiplin olarak çocuk suçluluğu alanında da

oldukça etkilidir. Konuya ekolojik bir çerçevede yaklaşan sosyal hizmet disiplini suça sürüklenen çocuğu; bireysel özellikleri, ailesi, akran çevresi, okul ortamı, kültür ve toplumsal cinsiyetin etkisi, içinde yaşanılan toplumun özellikleri ve uygulanan sosyal politikalara kadar geniş bir çerçevede ele alır. Sosyal hizmet koruyucu-önleyici, değiştirici ve tedavi edici işlevleriyle çocuk adalet sistemi içerisinde çalışarak da sosyal refaha katkıda bulunmaktadır.

Çocuk adalet sistemi içerisinde çalışan sosyal hizmet uzmanları birincil önleme ile çocuklar için koruyucu bir çevre yaratılmasını; ikincil önleme kapsamında risk altındaki çocukların hedef alınmasını sağlar ve üçüncül önleme ile de tekrar suç işlenmesini engeller (UNICEF, 2013, s. 4). Adalet sistemi içerisinde çalışan sosyal hizmet uzmanları suça sürüklenen çocukların risk haritalarını çıkararak risk altında bulunan çocuklara yönelik projeler geliştirir ve kanunla ihtilaf halinde olan çocukların sosyalizasyon süreçlerinde uygulamalarda bulunur.

2. Çocuk Suçluluğundaki Risk Faktörleri

Çok boyutlu bir sosyal sorun olan çocuk suçluluğu birçok risk faktörü açısından değerlendirilmesi gereken bir olgudur. ABD Adalet Bakanlığı'na bağlı Adalet Programları Ofisi'nin bir parçası olan OJJDP (Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention) tarafından gruplandırılan, çocukları suça sürükleyen risk faktörlerine bakıldığında;

1.Bireysel risk faktörleri: anti-sosyal davranış ve yabancılaşma, silah bulundurma, genç ebeveynlik ve cinsel davranış, madde kullanımına yönelik olumlu tutumlar, şiddet, alkol ve madde kullanımına erken yaşta başlama, bilişsel ve nörolojik eksiklikler,

2.Ailesel risk faktörleri: problemlili davranışın ailesel geçmişi, aile yönetiminde sorunlar, çocuğun mağduriyeti ve kötü muamele, aile çatışmaları, kardeşlerde anti-sosyal davranış,

3.Akranla ilgili risk faktörleri: çeteye katılma, akran çevresinde alkol, madde kullanımı ve suçluluk,

4.Okulla ilgili risk faktörleri: akademik başarısızlık, okulla ilgili olumsuz tutumlar, elverişsiz okul ortamı, okulu terk,

5.Toplumsal risk faktörleri: alkol ve maddeye ulaşılabilirlik, ateşli silahlara ulaşılabilirlik, toplumda yüksek suç oranları, sosyal ve fiziksel bozukluk, toplumsal istikrarsızlık, düşük toplumsal katılım, ekonomik yoksunluk olarak sınıflandırılmıştır (OJJDP, 2015, ss. 4-9).

OJJDP tarafından yapılan bu sınıflandırma temel alınarak genişletilecek ve eklemeler yapılarak çocuk suçluluğuna ilişkin daha geniş bir çerçeve oluşturulmaya çalışılacaktır. Oluşturulan bu çerçevede uygulanan sosyal politikaların ve içinde yaşanılan kültürün önemi göz ardı edilmemelidir.

Nitekim Türkiye, liberal ve muhafazakâr bir anlayışın hâkim olduğu bir ülkedir. Serbest piyasa ekonomisi ve devletin kontrolünde olması gereken kurumlarda bile uygulanan özelleştirmelerin yanı sıra muhafazakâr yapısının gereği aile kurumuna önem verir. Şimdiki durumu dikkate alındığında bir refah devleti olmayan ve aynı zamanda sosyal devlet olmanın gerekliliklerini yerine getiremeyen Türkiye’de giderek artan sosyal sorunlar bu durumun bir göstergesidir. Etkili ve hak temelli sosyal politikalar uygulanmadığı sürece işsizlik, yoksulluk ve suçluluk gibi sosyal sorunlar artmaya devam edecektir. Sosyal politikaların etkili bir şekilde uygulanması için de çocukların suçta sürüklenmesine sebep olan risk faktörleri iyi bir şekilde değerlendirilmelidir.

Bireysel Risk Faktörleri: Dürtülerle hareket etme, erken yaşta anti-sosyal davranışlara yönelme ve istismar öyküsü çocukluk döneminde suçta sürüklenmede bireysel risk faktörleri olarak ele alınabilir (Farrington vd., 2006, s. 59; Lee vd., 2018, ss. 116-118). Hükümlü çocuklarla yapılan bir çalışmada çocuklarda alkol ve madde kullanımının yüksek oranda olduğu, erken yaşlarda sigaraya başladığı, silah bulundurduğu, çocukların erken yaşlarda cinsel ilişkiye başladıkları ve madde etkisi altında cinsel ilişkinin olduğu bilgileri edinilmiştir. Aynı çalışmada çocukluk döneminde yaşanan duygusal istismarın da suçta sebebiyet veren bir risk faktörü olduğu görülmüştür (Pinto vd., 2015, ss. 600-614).

Eyüboğlu ve Eyüboğlu (2018, s. 7) suçta sürüklenme sebebiyle adli değerlendirme amacıyla çocuk psikiyatristine getirilen çocuklarla yürüttükleri çalışmada çocukların yaklaşık yarısının en az bir psikiyatrik bozukluğu olduğu ve Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu ile Davranım Bozukluğunun en sık karşılaşılan bireysel sorunlar olduğu görülmüştür. Çocuklarda sigara kullanım oranı da oldukça yüksek çıkmıştır. Şentürk (2018, s. 47) tarafından yapılan çalışmada da suçta sürüklenen çocuklarda sigara kullanımının yaygın olduğu fakat alkol kullanımının yok denecek kadar az olduğu görülmektedir.

Çocuk ihmal ve istismarı da suçta sürüklenme de oldukça önemli bir risk faktörüdür. Atilola vd. (2014, s. 95) tarafından yapılan bir çalışmada suçta sürüklenen çocuklar yaşamları boyunca en az bir kere travmatik olaylara maruz kaldığını belirtmiştir. En yaygın olarak bildirilen travmatik olay da fiziksel istismardır. İstismar öyküsü olan ergenlerin suçta sürüklenme düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. İstismara maruz kalan çocuklar ve ergenler sosyal hizmet uzmanları, okul personeli, insani hizmet profesyonelleri ve politika yapıcılar tarafından risk altında ve korunması gereken bir nüfus grubudur (Lee vd., 2018, s. 118).

Ailesel Risk Faktörleri: Çocukları suça sürükleyen ailesel risk faktörlerine bakıldığında; yetersiz ebeveyn katılımı, ailede düşük eğitim düzeyi ve gelir, zayıf aile fonksiyonları, anne-babanın çocuk üzerindeki yetersiz kontrolü, çocuğun eğitimine karşı ilgisiz olmaları, kalabalık aile yapısı ve ailenin göç etmiş olması sayılabilir (Williams vd., 2007, ss. 195-206; İpek, 2010, ss. 129-150).

Yapılan araştırmalarda suça sürüklenen çocukların ebeveynlerinin eğitim düzeylerinin ve gelirlerinin oldukça düşük olduğu görülmüştür (Wubishet ve Leuween, 2016, ss. 210-211; Singh ve Jahanara, 2016, s. 875). Ayrıca kalabalık aile ortamı da düşük gelir düşünüldüğünde oldukça etkili bir risk faktörüdür. Baykara Acar'ın (2011, s. 99) cinsel suçtan hükümlü çocuklarla yaptığı çalışmada da ailedeki çocuk sayısının ortalamasının 4,7 olduğu görülmektedir. 4 ya da daha fazla çocuklu ailelerde yaşama çocuklarda suça yönelme ihtimalini arttırmaktadır (Farrington vd., 2006, s. 4). Bu risk faktörlerinin yanı sıra aile içerisinde suç öyküsünün bulunması da çocukların suça sürüklenmesinde etkilidir. Yapılan çalışmalarda suça sürüklenen çocukların ailelerinde de suç öyküsü bulunmaktadır (Seyhan ve Zincir, 2009, s. 18; Çoban, 2015, s. 108; Mueller-Fabian vd., 2018, ss. 70-75).

Çocuk suçluluğuna ilişkin ailesel risk faktörlerinde parçalanmış ailelerin bir risk faktörü olduğunu belirten araştırmalar vardır. Fakat önemli olan ebeveynlerin boşanmış ya da ayrı yaşıyor olmalarından ziyade ebeveynliğin niteliğidir. Wubishet ve Leuween'ın (2016, s. 215) yaptıkları çalışmada cezaevinde kalan çocuklar, kontrol grubundaki çocuklara göre aile içerisinde anlamlı derecede daha yetersiz bir ebeveynlik, denetim, kurallar, ödüllendirme ve özerklik olduğunu ve daha ağır bir şekilde cezalandırıldıklarını belirtmişlerdir. Ebeveynliğin niteliği, problemleri davranışları engelleyen belirgin bir koruyucu faktördür. İyi bir ebeveynlik yakın bir ebeveyn denetimi, önemli ve günlük konular üzerine düzenli bir iletişimin kurulmasını içerir. Böylelikle de ergenler ve ebeveynleri arasındaki bu pozitif etkileşim güçlü bir koruyucu faktör olabilir (Wubishet ve Leuween, 2016, s. 218). Aile ilişkileri daha fazla olan gözaltındaki gençlerin, aile ilişkisi daha az ya da hiç olmayan gençlerle karşılaştırıldığında eğitim ya da istihdam amaçlı olarak toplumla bütünleşmelerinin daha olası olduğu görülmektedir (Ruch ve Yoder, 2018, ss. 620-622).

Okul Ortamına Dair Risk Faktörleri: Okul ve eğitim içerisinde bulunma anti-sosyal davranışları engelleyen koruyucu bir faktördür. Olumlu okul deneyimleri iyilik halinin önemli bir yordayıcısıdır. Okul çalışanlarıyla iyi ilişkiler geliştirilmesi ve olumlu akademik beklentiler başarı için temel olmanın yanı sıra sorunlu çocukları daha olumlu bir tarafa yönlendirmek için güçlü bir koruyucu faktördür (Johnson, 2018, s. 240). Suça sürüklenen çocukların akademik başarılarının oldukça düşük olduğu yapılan çalışmalarda görülmektedir

(Mueller-Fabian vd., 2018, ss. 70-75). Özellikle istismar deneyimi olan ergenlerde okul oldukça önemli bir faktör olduğu için bu çocukların suça sürüklenmelerini ya da mükerrer (reoffending) suçlu olmalarını engellemek adına eğitimsel faaliyetlerini ve akademik başarılarını geliştirmelerinin yanı sıra güçlü bir destek sistemi sağlayan okul bağlarını güçlendirerek okula katılıma odaklanılmalıdır (Lee vd., 2018, s. 117). Okulu terk eden çocuklarda uyuşturucu ve alkol kullanım oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Fernandez-Suarez vd., 2016, s. 5). Bu çocuklar aynı zamanda daha çok ihmal ve istismar mağduru olabilmektedirler.

Baykara Acar (2011, s. 100) suça sürüklenmiş çocukların birçoğunun okul yaşamları sırasında çalışmaya başladığını belirtmektedir. Erbay'ın (2008, s. 110) çalışmasında da çocukken çalışanların %50,3'ü çalışırken fiziksel şiddete uğradıklarını belirtmiştir. Çoğu zaman eğitimlerini yarıda bırakıp, düşük ekonomik şartlardan dolayı erken yaşlarda çalışmaya başlayan çocuklar ihmal ve istismara daha çok maruz kalmaktadırlar. Çocukların, çocukluklarını yaşayamadan çalışmaya başlamaları onların hakları olan birçok fırsattan yoksun kalmasına sebep olmaktadır.

Okulla ilgili diğer risk faktörlerine bakıldığında akran zorbalığı, öğretmenlerin öğrencilere karşı eşit olmayan davranışları, okuldaki denetim eksikliği sayılabilir. Özellikle okullarda meydana gelen akran zorbalığı, öğretmenler ve okul yönetimi tarafından tespit edilmesi ve çözümlenmesinde yardımcı olunması gereken bir sorundur. Bu yüzden okul sosyal hizmeti bu risk faktörlerini değerlendirmek ve anti-sosyal davranışları engellemek adına önemlidir.

Akranla İlgili Risk Faktörleri: Akran grupları çocukların suça sürüklenmesinde en önemli nedenlerden biridir (Şentürk, 2018, s. 44). Gençleri suça iten önemli risk faktörlerinden biri de suça yönelmiş akran çevresiyle ilişki içerisinde olmalarıdır (Williams vd., 2007, s. 199). Özellikle ergenlik döneminin etkisi düşünüldüğünde akran çevresi çoğu zaman aileden önce gelir. Bu durum ergenlik dönemindeki çocuğun kendini daha güçlü hissetmesini, grup içerisinde olduğu için cesaretlenmesini sağlar. Çocuk, akran çevresiyle ilişki içerisinde olurken kendini daha güvende hissedebilir. Suça sürüklenmiş çocukların çoğunluğu da hakkında iddia edilen suçu arkadaş/arkadaşları ile işlediğini belirtmektedir (Gezgin, 2010, s. 108).

Gökler'in (2009, s. 511) sınıflandırdığı gibi fiziksel, sözel, dışlama-yalnızlaştırma, söylenti çıkarıp yayma, bireyin mal ve eşyalarına zarar vermeye ek olarak cinsel ve siber zorbalık şeklinde de olabilen akran zorbalığı da çocukları suça sürükleyen hem okulla hem de akranla ilişkili önemli bir risk faktörü olarak kabul edilebilir. Hem zorbalığı uygulayan hem de bu zorbalığın

mağduru olan çocuklar çeşitli riskli davranışlara yönelebilmektedirler. Kelly vd. (2015, ss. 100-104) yaptıkları çalışmada akran zorbalığı kurbanı olan çocuklarda yüksek intihar düşüncesinin, depresyonun, anksiyetenin, sigara ve esrar kullanımının ve hiperaktivitenin fazla olduğunu belirtmektedir. Özdemir (2018, s. 232) tarafından yapılan çalışmada da akran zorbalığı mağduriyetinin ergenlerde riskli davranışlara yönelmede bir etkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca akran zorbalığını uygulayan çocukların empatik eğilim düzeyleri arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur (Köksal Akyol ve Bilbay, 2018, s. 671). Bu bağlamda disiplinler arası bir çalışmayla ele alınması gereken bir sorun olarak akran zorbalığı Gökler'in de (2009, s. 533) ifade ettiği gibi çocuğun, ailenin, okulun ve çevrenin işbirliğini gerektirmektedir.

Toplumsal Risk Faktörleri: Sosyal düzensizlik, toplumsal katılımın düşük olması, yoksulluk, silah, alkol ve maddeye kolay erişilebilirlik, hak temelli sosyal politikaların yetersizliği, boş zamanların verimli bir şekilde değerlendirilememesi, sosyal refah hizmetlerinin yetersizliği, düzensiz kentleşme, göçle birlikte gelen uyum sorunları çocukları suça sürükleyen toplumsal risk faktörleri olarak ele alınabilir.

Yoksulluk, çocuk suçluluğu da dâhil olmak üzere birçok sosyal sorunun ya sebebi ya da sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk ya yoksul olduğu için ya da yoksulluğuna çare olarak suça yönelmektedir. Suç mağduru bir çocuk için yaşam eğer ki tersine döndürülemiyorsa ve çocuk için bakım ve koruma programları sağlanamıyorsa artık yoksulluğun pençesine düşmüş olur. Dönem itibariyle daha gelişme çağı içerisinde olan çocukların yoksul bir ailede dünyaya gelmeleri birçok fırsattan yoksun kalmasına neden olur. Dolayısıyla pek çok sosyal sorunun temel nedeni olarak görülen yoksulluk, çocuk ve suç ilişkisinde de temel faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan çalışmalarda da suça sürüklenmiş çocukların ailelerinin ekonomik durumunun düşük olduğu görülmektedir (Gezgin, 2010, s. 99; Mueller-Fabian vd., 2018, ss. 70-75). Ailenin yoksulluğunun bir göstergesi olarak sokakta çalışan çocuklar da önemli bir sorundur.

Sokakta çalışan çocuklar risk grubunu oluşturmaktadır. Risk altındaki çocukların değerlendirilmesinde en önemli etken, çocukluk dönemlerinde yaşlarına uygun olmayan, tehlike ve riskleri içeren bir yaşam içerisinde olmalarıdır. Her çocuğun doğal hakkı olan yaşına uygun bir yaşam ortamının bu çocuklarda gerçekleşmediği gözlenmektedir. Günümüzde sokak çocukları ya da sokakta çalışan çocuklar suçun potansiyel grubunu oluşturmada, taciz ve şiddet gibi birçok suçun mağduru olabilmekte, ayrıca çeşitli suçları işlemeye yönlendirilebilmektedirler (Erkan ve Erdoğan, 2006, s. 82; Erbay, 2008, s. 110). Aile içindeki ekonomik yoksunluklardan dolayı vaktinden önce çalışma hayatına giren çocuklar suça sürüklenme açısından büyük bir risk altında kalmaktadırlar. Sokakta çalışan çocuklar; zaten çocuk oldukları için bir risk

altında olmalarına rağmen aynı zamanda sokakta çalıştıkları için de ihmal ve istismara daha çok maruz kalabilmektedir. Sokakta çalışma daha çok yoksullukla ilgili bir durumken, sokakta yaşamının ailesel problemlerle daha fazla ilgili olduğu düşünülmektedir. Sokakta yaşayan veya çalışan çocuğun tehlikelere açık olduğu, korunmasız ve savunmasız olduğu gerçektir. Çocuk pek çok olumsuz yaşantıya maruz kalabilir veya tanıklık edebilir. Hal böyleyken bir çocuk için her türlü tehlike barındıran sokak çocuk için ciddi bir risktir.

Çocuk suçluluğu alanında yapılan bazı çalışmalarda ailenin göç etmiş olmasının çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olan risk faktörlerinden biri olduğu belirtilmektedir (Özen vd., 2005, s. 437; Erkan ve Erdoğan, 2006, s. 85). Fakat bu durum iki olgu arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermez. Göçün sebep olduğu sorunların (başta yoksulluk ve uyum problemleri olmak üzere) suç için önemli bir risk faktörü olduğu görülmektedir. Özellikle zorunlu göçler, isteğe bağlı göçlere göre gidilen yere entegrasyonu zorlaştırması açısından dikkate alınması gereken bir durumdur.

Çocukların şiddete yönelmelerinde medyanın kötüye kullanımı da göz ardı edilmemelidir. Ayrıca çocuklara verilen cinsel eğitimlerin yetersizliği ve Türkiye’de kimi yerlerde konunun hala bir tabu olması da çocukların özellikle cinsel suça yönelmeleri açısından ilgili toplumsal faktörler olarak ele alınabilir. Çocuk suçluluğuna ilişkin riskleri azaltan koruyucu faktörler tutuklu veya hükümlü gençlerin toplumla yeniden bütünleşmelerini destekler ve gelecekte yeniden suç işlemelerinin önüne geçebilir (Ruch ve Yoder, 2018, s. 609).

3. Hükümlü Çocuklara Yönelik Ceza İnfaz Kurumları: Çocuk Eğitimevi

Türkiye’de Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin yürürlüğe girmesinden (1995) on yıl sonra, Çocuk Koruma Kanunu yürürlüğe girmiş ve çocukların haklarına dair birçok reform yapılmıştır. Ancak 2005 yılından beri süregelen yanlış uygulamalar çocukların haklarını korumada başarısızlığa yol açmıştır. Türkiye’de çocuk adalet sisteminin oluşumu dünya genelinde 1990’lı yıllardan beri onarıcı adaletin gelişimiyle tutarlılık göstermektedir. Çocuk adalet sisteminin amacı hükümlü çocukları topluma yeniden kazandırmanın yanı sıra çocuk suçluluğuna yönelik risk faktörlerinin belirlenerek suçluluğa yönelik koruyucu politikaların geliştirilmesini sağlamaktır (Çoban, 2015, s. 116).

Suça sürüklenmiş çocukların rehabilite süreci incelendiğinde önleyicilik, yeniden eğitim ve izleme çalışmaları olmak üzere üç farklı yöntemden söz edilebilir. Buradaki yeniden eğitimin amacı, bireyi sadece anti-sosyal dürtülerden arındırmak değil, aynı zamanda onu anti-sosyal davranışa iten kötü çevresel koşulları ortadan kaldırmak yoluyla çocuğun topluma uyumunu sağlamaktır. Bunu amaç edinen kurumlar olan hükümlü çocuklar için ilk ıslahevi (günümüz adıyla eğitimevi) ilk olarak 1938 yılında Edirne’de kurulmuş

ve 1940 yılında Ankara Kalaba'ya taşınmıştır. Sonrasında İzmir ve Elazığ şehirlerinde de birer ıslahevi açılmıştır. Buralarda çocukların eğitimi, öğretimi, iş ve sanat sahibi olmaları, toplumsal nitelik kazanmaları için çaba harcanmaktadır (Yavuzer, 2013, ss. 243-256).

Günümüzde artık ıslahevi yerine eğitimevi kavramı kullanılmakta ve yargılama sonunda cezası kesinleşen on iki ile on sekiz yaşları arasındaki (hükümlü) çocuklar, çocuk eğitimevlerine gönderilmektedir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanuna göre, çocuk eğitimevleri; çocuk hükümlüler hakkında verilen cezaların, hükümlülerin eğitilmeleri, meslek edinmeleri ve yeniden toplumla bütünleşme amaçları ile yerine getirildiği tesislerdir. Kurumlarda firara karşı engel bulundurulmamakta ve kurumun güvenliği iç güvenlik görevlilerinin gözetim ve sorumluluğunda sağlanmaktadır. Türkiye'de hâlihazırda Ankara, Elazığ, İstanbul, İzmir ve Urla olmak üzere beş adet çocuk eğitimevi bulunmaktadır. Çocuklar kuruma girdikten sonra onsekiz yaşını doldurmuş olsa bile eğer ki bir eğitim kurumuna devam ediyorlarsa cezaevi idaresinin de uygun görmesi şartıyla devam ettikleri eğitim programlarını tamamlayabilmeleri için yirmi bir yaşına kadar kurumda kalmalarına izin verilir (T.C. Adalet Bakanlığı, 2018).

Çocuk Eğitimevleri'nde sosyal hizmet uzmanları ve psikologların bulunduğu psiko-sosyal yardım servisi faaliyetlerini; hükümlü tanıma ve tanıma faaliyetleri, bireysel görüşmeler, grup çalışmaları, aile eğitimleri, gözlem ve sınıflandırma formu, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler şeklinde yürütmektedir. Mikro, mezzo ve makro düzeylerde uygulamalarda bulunan sosyal hizmet, çocuk eğitimevlerinde de etkin bir şekilde çalışan meslek ve disiplinlerden biridir. Bir yandan hükümlü olan çocukların risk haritasını çıkarıp suça sürüklenme sebeplerini belirlerken bir yandan da yaptığı tespitler ile risk altında bulunan çocukları koruyucu bir yaklaşım benimser. Çocukların aileleriyle de çalışan sosyal hizmet uzmanları hem çocuğun hem de ailesinin sosyal işlevsellikleri ve farkındalık düzeylerinin artmasına katkıda bulunarak sosyal refahın yükselmesine yardımcı olur. Fakat ceza infaz kurumlarından serbest bırakılan çocuklar için bir izleme mekanizmasının olmaması, özellikle çocuk adalet sisteminin yenilenmesi üzerinde çalışan uzmanlar için bir sorundur (Çoban, 2015, s. 114).

4. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmanın genel amacı Çocuk Eğitimevleri'nde kalan hükümlü çocukların genel özellikleri ile çocukları suça sürükleyen risk faktörlerinin belirlenmesidir. Araştırma pozitivist bir paradigmanın ürünü olan nicel araştırma deseninde tasarlanmıştır. Tanımlayıcı bir araştırma modelinde olan bu çalışmada amaç çocuk suçluluğunun detaylarına inerek suça sürüklenen çocukların bir resmini

sunmaktır. Nicel yöntemlerle verilerin toplandığı bu araştırmada veriler istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur (Böke, 2017, s. 13).

Araştırmanın çalışma grubunu T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Ankara ve İstanbul Çocuk Eğitimevi'nde kalan erkek hükümlü çocuklar oluşturmaktadır. Türkiye'de araştırmanın yapıldığı tarihte toplam iki Çocuk Eğitimevi bulunması sebebiyle iki kurum da araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Araştırmanın yapıldığı tarihte Ankara Çocuk Eğitimevi'nde 94; İstanbul Çocuk Eğitimevi'nde ise toplam 44 hükümlü çocuk bulunmakta olup çocukların bir kısmının ailelerinin yanında izinde olmaları ve kimi çocuğun da mesleki eğitim kapsamında kurum dışında bir iş yerinde çalışmasından dolayı; Ankara Çocuk Eğitimevi'nden 82, İstanbul Çocuk Eğitimevi'nden de 42 çocuğa ulaşılabilmektedir. Toplamda 124 çocuğa erişilmiştir. Araştırmanın yapıldığı dönem içerisinde eğitimevlerinde kalan kız hükümlü çocuk bulunmamaktadır.

Araştırmanın verileri T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün yazılı izni doğrultusunda 03.08.2015-10.08.2015 tarihleri arasında bizzat araştırmacı tarafından toplanmıştır. Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından oluşturulan "Hükümlü Çocuk Görüşme Formu (HÇGF)" kullanılmıştır. Verileri toplarken şu yol izlenmiş olup; çocuklar kurumlardaki sınıflara ve grup çalışma odalarına ortalama 10'ar kişilik gruplar halinde ayrılmıştır. Çocuklara HÇGF dağıtılmadan önce araştırmacı tarafından ilk olarak ön bilgi verilmiş; bu ön bilgide onlardan alınacak bilgilerin hiçbir şekilde aleyhlerine kullanılmayacağı ve mahremiyetlerine özen gösterileceği özellikle ifade edilmiştir. Toplanan tüm veriler bilgisayar ortamına aktarılıp, SPSS 21.0 (Statistical Package for the Social Sciences) ile yorumlanmış ve tablolar halinde sunulmuştur. Hükümlü Çocuk Görüşme Formu'nda yer alan veriler frekans değerleriyle analiz edilip; yüzde (%) ve sıklık (N) dağılımları esas alınmıştır.

5. Bulgular

5.1. Hükümlü Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırmanın sonuçlarına göre eğitimevinde kalan hükümlü çocukların tamamına yakını (%91,2) 15-17 yaş grubu arasındadır. Bunu sırasıyla 18-20 yaş arası altı genç (%4,8) ve 12-14 yaş grubunda olan beş çocuk (%4,0) takip etmektedir. Çocuk kavramı 18 yaşını doldurmamış kişi olarak ele alınsa da 18 ve üstü yaş grubunda olan gençler, çocuk yaşta suça sürüklendikleri için araştırmaya dâhil edilmiştir. Eğitimevi'nde kalmakta olan hükümlü çocuk/çocuklar eğer ki eğitimevine devam ediyorsa yirmibir yaşına kadar kurumda kalma imkânına sahiptir. 18-20 yaş gurubu arasında olan gençler de eğitimlerine devam eden gençlerdir.

Hükümlü çocukların aslen nereli olduklarının bölgelere göre dağılımlarında elde edilen sonuçlara göre ilk sırada Güney Doğu Anadolu Bölgesi (%27,4) gelmektedir. Çocukların ailelerinin ikamet ettikleri yerin bölgelere göre dağılımı incelendiğinde ise ilk sırada Marmara Bölgesi (%20,2) gelmektedir. Aslen nereli olduklarının bölgelere göre dağılımında Marmara Bölgesi en son sırada yer almakta iken, ikamet edilen şehirlerin bölgelere göre dağılımında Marmara Bölgesi ilk sıradadır. Bu durumun meydana gelmesinde ailelerin yaşadığı göç deneyiminin etkisi olduğu düşünülmektedir.

Çocukların ailelerinin ikamet ettiği konut tipine ait bulgulara bakıldığında 53 çocuk (%42,7) apartmanda yaşadığını, 45 çocuk (%36,3) müstakil evde ve 26 çocuk da (%21,0) gecekonduda yaşadığını belirtmiştir. Araştırmanın yapıldığı sırada çocuklardan birinin “*Müstakil ne demek?*” sorusundan dolayı bazı çocukların müstakil-gecekonduda ayrımını tam olarak yapamadığı düşünülmektedir.

Hükümlü çocukların neredeyse tamamına yakınının (%94,4) öz annesi hayatta, %5,6’sının ise öz annesi vefat etmiştir. Çocukların %87,9’unun öz babası hayatta iken %12,1’inin babası vefat etmiştir. Öz babası hayatta olan çocuk sayısının öz anneye göre daha az olduğu görülmüştür. Çocukların %64,5’inin anne-babası evlidir.

Çocukların toplam kaç kardeş olduğuna ilişkin yapılan frekans dağılımında 46 çocuk (%37,1) 4-5 kardeş; 39 çocuk (%31,5) 6 ve daha fazla kardeş; 35 çocuk (%28,2) 2-3 kardeş ve 4 çocuk da (%3,2) ailede tek çocuk olduğunu belirtmiştir. Toplam kardeş sayısı 13’e kadar çıkmaktadır. Kardeş sayısı ortalaması 4,79 olarak hesaplanmıştır. Hükümlü çocukların yarısından fazlası (%52,4) aile içerisinde ortanca çocuktur.

Hükümlü çocukların annelerinin eğitim durumu incelendiğinde ilk sırada %34,7’lik oranla okuma yazması olmayan anneler gelmektedir. Babalarının eğitim durumuna bakıldığında ise %37,1’i ilkökul mezunu olarak ilk sırada yer almaktadır. Çocuklardan hiçbirinin annesi üniversite mezunu değildir. Sadece iki çocuk ise babalarının üniversite mezunu olduğunu belirtmiştir. Bu verilerden yola çıkarak çocukların ebeveynlerinin eğitim durumlarının oldukça düşük olduğu görülmekte ve bu durumun suça sürüklenme de önemli bir risk faktörü olduğu düşünülmektedir.

Çocukların %73,4’ünün annesi herhangi bir işte çalışmamaktadır. Çalışan annelerin tamamına yakını da işçi olarak çalışmaktadır. Babalarının çalışma durumuna bakıldığında ise yarısından fazlası (%55,6) işçi olarak çalışmakta ve %18,6’sı gelir getiren bir işte çalışmamaktadır.

Çocukların ailelerinin aylık ortalama gelirlerine bakıldığında ilk sırada %39,5 ile 500-1000 TL arası gelire sahip olanlar gelmektedir. Çocukların ailelerinin

ortalama aylık gelirlerinin düşük olmasının nedeninin anne-babanın eğitim düzeyinin düşük ve büyük bir kısmının çalışmamasının, çalışan kısmın da daha az gelir getiren niteliksiz işlerde çalışıyor olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Hükümlü çocukların tamamına yakını (%82,3) suça sürüklenmeden önce herhangi bir işte çalıştığını ifade etmiştir. Çocukların daha önce çalıştıkları işlerin sektörlere göre dağılımına bakıldığında ise sırasıyla 38 çocuk (%37,3) eğitimevine gelmeden önce hizmet sektöründe çalıştığını; 35 çocuk (%34,3) sanayi sektöründe; 14'ü (%13,7) inşaat sektöründe çalıştığını belirtmiştir. Tekstil sektörü, hamallık, serbest çalışma diğer cevaplar arasındadır. Çocukların çalışmaya başlama yaşının 6 yaşa kadar düştüğü görülmüş ve çalışmaya başladıkları yaş ortalaması 10,60 olarak hesaplanmıştır.

5.2. Hükümlü Çocukların Suça Sürüklenme Süreci

Tablo 1. Çocukların Kanunla Muhalefete Düşükleri Suç Türleri (N=124)

	N	%
Mala yönelik	55	44,4
Cinsel suç	19	15,3
Şahsa yönelik	36	29,0
Diğer	14	11,3

Tablo 1'de eğitimevinde kalan suça sürüklenmiş çocukların hükümlü oldukları suç türlerinin dağılımları görülmektedir. Dağılımlara bakıldığında çocukların yarıya yakınının (%44,4) mala yönelik suçtan (hırsızlık, yağma vb.) hükümlü olduğu görülmekte ve bu suç türünü sırasıyla %29,0 ile şahsa yönelik suçlar (cinayet, adam yaralama vb.), %15,3 ile cinsel suçlar (ırza geçme, kızlık bozma, fiili livata vb.) ve %11,3 ile diğer suçlar (uyuşturucu madde kullanma veya bulundurma vb.) takip etmektedir.

Tablo 2. Hükümlü Çocuğun Çevresindeki Suç Öyküsü (N=124)

	Var		Yok	
	N	%	N	%
Akran çevresinde suç öyküsü	82	66,1	42	33,9
Ailede suç öyküsü	53	42,7	71	57,3
Ailede suç öyküsü olanlar*	N		%	
Anne	3		5,7	
Baba	18		34,0	
Kardeş/Kardeşler	25		47,2	
Baba ve Kardeş/Kardeşler	5		9,4	
Hepsi	2		3,7	

* 71 çocuğun ailesinde suç öyküsü bulunmadığı için bu hesaplama dâhil edilmemiştir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi hükümlü çocukların yarısından fazlasının (%66,1) arkadaş çevresinde ve yarıya yakınının ailesinde (%42,7) suç öyküsü (kanunla muhalefete düşmüş olmak) vardır. Aile içerisinde suç öyküsü bulunan kardeş/kardeşler ilk sırada (%47,2) gelmektedir. 2 çocukta aile üyelerinin hepsinde suç öyküsü olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3. Suça Sürüklenmede Etkili Olduğu Düşünülen Risk Faktörleri ($N=124$)

	Var		Yok	
	N	%	N	%
Hükümlü çocukların ailelerinin göç deneyimi	49	39,5	75	60,5
Hükümlü çocuğun sokakta yaşama deneyimi	60	48,4	64	51,6
Hükümlü çocukların sigara kullanımı*	98	79,0	26	21,0
Hükümlü çocukların aile üyeleri tarafından şiddete maruz kalmaları	9	7,3	115	92,7

* Çocukların sigaraya başlama yaş ortalaması 11,36 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3’de görülen bulgulara göre hükümlü çocukların %39,5’i ailelerinin göç deneyimi olduğunu belirtmiştir. Çocukların sosyo-demografik özelliklerine bakıldığında da aslen nereli olduklarının bölgelere göre dağılımı ile ikamet edilen şehirlerin bölgelere göre dağılımı farklılık göstermektedir. Hükümlü çocukların %48,4’ünün sokakta yaşama deneyimi olmuştur. Sokak deneyimi bir çocuk ve ergen için risktir. Sokak pek çok tehlikeye açık, korunmasız bir alan olup, kendince kuralları vardır. Çocuk bu kurallara uymaya çalışırken kendisini suçun bir öznesi bazen de nesnesi şeklinde görebilir. Ayrıca çocukların oldukça büyük bir bölümü (%79,0) eğitimevine gelmeden önce sigara kullandığını belirtmiştir. Tütün kullanımının madde kullanımına bir geçiş özelliğinde olduğu bilinmektedir. Sigara kullanan bu çocukların da çoğunluğunun eğitimevine gelmeden önce madde kullanmakta olduğu kurumlardan alınan bilgiler doğrultusunda söylenebilir. Sigaraya başlama yaşının 6 yaşına kadar düştüğü görülmüştür. Hükümlü çocukların tamamına yakını ise (%92,7) aile üyeleri tarafından şiddet görmediğini; sadece %7,3’ü şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Ailede şiddet uygulayan kişinin ise çoğunlukla “baba” olduğu öğrenilmiştir.

Tablo 4. Hükümlü Çocuğun Bakış Açısıyla Aile ve Akran Çevresinin Suça Sürüklenmeye Etkisi ($N=124$)

	Var		Yok		Düşünmek istemiyorum	
	N	%	N	%	N	%
Ailenin suça sürüklenmeye etkisi	10	8,1	91	73,4	23	18,5
Akran çevresinin suça sürüklenmeye etkisi	61	49,2	45	36,3	18	14,5

Çocukların %8,1'i ailesinin suça sürüklenmede etkisi olduğunu düşünürken; %18,5'i bunları düşünmek istemediğini ifade etmiştir. Yarısı ise (%49,2) akran çevresinin suça sürüklenmesinde etkisi olduğunu düşünmektedir.

Çalışmada çocuğun suça yönelmesinde en önemli etken olarak kimi gördüğüne ilişkin sorulan açık uçlu soruda verilen cevaplara göre %39,5'i suça yönelmesinde arkadaş/arkadaşların en önemli etken olduğunu düşünmektedir. Bunu sırasıyla en önemli etken olarak kimseyi görmeyenler (%25,0); kendilerini düşünenler (%15,3); içinde buldukları çevre olduğunu düşünenler (%8,9) gelmektedir. En önemli etkenin ailesi ve uyuşturucu olduğunu düşünenler de verilen cevaplar arasındadır.

5.3. Hükümlü Çocukların Çocuk Eğitimevindeki Günlük Yaşam Pratikleri

Hükümlü çocukların %77,4'ü eğitime devam etmekte yani okula gitmekte iken, %22,6'sı eğitime devam etmemektedir. Eğitim-öğretimlerine devam eden çocukların okul türlerine göre dağılımlarına bakıldığında çocukların %41,7'si halen açık liseye; %25,0'ı açık ilköğretime; %14,6'sı liseye; %11,5'i ilköğretime; %4,2'si meslek lisesine ve %3,1'i üniversiteye devam etmektedir.

Çocuk eğitimevlerinde hükümlü çocukların rehabilitasyonuna yönelik olarak bilgisayar, resim, seramik, Kur'an kursu gibi çeşitli kurslar verilmektedir. Çocukların %57,3'ü kurumda herhangi bir kursa devam etmekte; %42,7'si ise bir kursa devam etmemektedir. Hükümlü çocukların %35,5'i kurumda en çok verilen kurslardan keyif aldıklarını belirtmiştir. Hükümlü çocuklara keyif veren diğer aktivitelere bakıldığında ise sırasıyla; %25,8'i sportif etkinliklerden, %6,5'i kurum dışındaki aktivitelerden (geziler gibi), eşit dağılımlara sahip olmak üzere %4,0'ü sinemadan ve çalışmaktan (mesleki eğitim kapsamında kurum dışında bir iş yerinde çalışma), %3,2'si kitap okumaktan ve %0,8'i şiir yazmaktan keyif aldığını belirtmiştir. Bunların yanı sıra çocukların %17,7'si de kurumda hiçbir aktiviteden keyif almamaktadır.

Hükümlü çocukların %82,3'ü kurumda görev yapan meslek elemanları ile (sosyal hizmet uzmanları, psikologlar) aralarındaki ilişkiyi "iyi" olarak nitelerken, %14,5'i meslek elemanları ile "bir ilişkileri olmadığını" belirtmiş, %3,2'si de ilişkilerini "kötü" olarak ifade etmiştir. Gözlem notlarından çıkan sonuca göre de ilişkilerini kötü olarak ifade eden 4 çocuk aynı zamanda eğitimevinde en çok keyif veren aktivite nedir sorusuna "hiçbir şey" cevabını veren çocuklardır.

5.4. Hükümlü Çocukların Sistemlerle İlişkisi

Tablo 5. Çocuğun Eğitimevinde En Çok Neyin/Kimin Eksikliği Hissettiği (N=124)

En çok eksikliği hissedilen*	N	%
Ailenin eksikliği	83	66,9
Hiçbir şey/kimse	25	20,2
Arkadaşın eksikliği	6	4,8
Diğer	12	9,7

*2 çocuk hem ailenin hem de diğer şeylerin eksikliğini hissettiğini belirtmiştir.

Tablo 5’de hükümlü çocukların kurumda en çok neyin/kimin eksikliği hissettiği görülmektedir. Çocuklardan oldukça farklı cevapların alındığı bu açık uçlu soruda yarısından fazlası (%66,9) ailelerinin eksikliğini hissettiklerini ifade ederken; bunu sırasıyla %20,2 ile hiçbir şeyin/kimsenin eksikliğini hissetmediğini belirtenler; %4,8 ile de arkadaşlarının eksikliğini hissettiklerini belirtenler izlemektedir. Çocukların %9,7’si de “*dışarının, özgürlüğün, sigaranın, eşyalarım...*” gibi çeşitli cevaplar vermişlerdir.

Çalışmada çocuklara kuruma gelmeden önce sorunlarını daha çok kiminle paylaştıkları sorulmuştur. Bulgular incelendiğinde hükümlü çocukların %40,3’ü kuruma gelmeden önce sorunlarını ailesiyle paylaştığı; sorununu bir arkadaşıyla ve kimseyle paylaşmayanların ise ikinci sırada geldiği (%24,2) görülmüştür. Kız arkadaş, akrabalar, diğerleri (psikolog, koğuştakiler) verilen cevaplar arasındadır.

Tablo 6. Eğitimevinde Kalan Çocuğun Ailesi ile İlişkisi (N=124)

	Evet		Hayır	
	N	%	N	%
Aileyle görüşme	121	97,6	3	2,4
Ailenin ziyarete gelmesi	76	61,3	48	38,7
Ailenin düzenli harçlık yollaması	85	68,5	39	31,5

Hükümlü çocukların kurumda kaldıkları sürece ailesiyle ilişkilerine bakıldığında çocukların neredeyse tamamı (97,6) ailesiyle görüştüğünü, %2,4’ü ise görüşmediğini ifade etmiştir. Meslek elemanlarından alınan bilgiler doğrultusunda çocuklar yılda dört kere olmak üzere (üç ayda bir) ailelerinin yanına izne çıkabilmektedir. Hükümlü çocukların kurumda en çok ailelerinin eksikliğini hissettikleri düşünüldüğünde onların belirli zamanlarda aileleriyle kendi evinde vakit geçirmesi bu eksikliğin biraz olsun giderilmesi için bir fırsat olup, bunun yanı sıra çocukların ailelerinin yanından, geri dönmek zorunda oldukları kuruma dönerken kendilerini nasıl hissettikleri de incelenmesi gereken bir konudur. Çocukların %38,7’si ise ailesinin ziyarete gelmediği ya da

gelemediğini; %31,5'i de ailelerinin düzenli olarak harçlık yollamadıklarını ifade etmiştir.

Tablo 7. Hükümlü Çocukların Eğitimevinde Kendini Yalnız Hissettiği Zamanlar ve Keşke Dediği Anlar (N=124)

	Var		Yok	
	N	%	N	%
Eğitimevinde yalnız hissedilen zaman	104	83,9	20	16,1
Keşke denilen anlar	110	88,7	14	11,3

Suçta sürüklenmiş çocukların oldukça büyük bir çoğunluğu (%83,9) kurumdayken kendini yalnız hissettiği zamanların olduğunu; %88,7'si keşke dediği anların olduğunu belirtmiştir. Çocukların *keşkelerinin* daha çok neyle ilgili olduğunun sorulduğu açık uçlu soruda çoğunluğu; “*işlediğim suçla; yapmış olduğum hatalarla; hayatımla; burada (eğitimevinde) olmakla; özgürlükle; ailemin sözünü dinlememiş olmakla*” cevaplarını vermişlerdir.

Tablo 8. Çocukların Eğitimevinden Çıktıktan Sonra Yapmak İstedikleri En Önemli Şeyin Kategorilere Göre Dağılımı (N=124)

	N	%
İş ve eğitim*	81	65,3
Evlilik ve aile	16	13,0
Yaşam	19	15,3
Ölmek	1	0,8
Hiçbir şey/planım yok	7	5,6

* Bu gruptaki 19 çocuk (%23,5) iş ve eğitimle ilgili yapmak istediklerinin yanı sıra evlilik ve aile ya da yaşam üzerine yapmak istedikleri şeyler olduklarını da belirtmiştir.

Tablo 8’de hükümlü çocuklara eğitimevinden çıktıktan sonra yapmak istedikleri en önemli şeyin ne olduğunu öğrenmek amaçlı sorulan açık uçlu soruda verilen cevapların araştırmacı tarafından kategorilere göre gruplandırılması görülmektedir. Elde edilen sonuçlara göre hükümlü çocukların %65,3’ü kurumdan çıktıktan sonra *iş ve eğitim* ile ilgili alanlarda yapmak istedikleri şeyler olduğunu belirtmiştir. Bu alanda verilen cevaplara bakıldığında; “*çalışmak, okulumu bitirmek, eğitime devam etmek*” en fazla verilen cevaplardır. Bu grupta yer alan 81 çocuktan 19’u (%23,5) iş ve eğitimle ilgili yapmak istediklerinin yanı sıra *evlilik ve aile* ya da *yaşam* üzerine yapmak istedikleri şeylerinde olduğunu ifade etmişlerdir. “*Çalışıp, ailemle birlikte olmak, çalışıp yeni bir hayat kurmak*” bu kategorilerde verilen cevaplardır.

Hükümlü çocukların %15,3’ü genel olarak *yaşam*’a dair yapmak istedikleri şeyler olduğunu belirtirken; “*düzenli, yeni bir hayat kurmak; hayatı ciddiye almak; hayatın tadını çıkarmak; hayatıma yakalayabildiğim yerden devam*

etmek” yaşam’a dair verilen cevaplardır. Çocukların %13,0’ü evlilik ve aile ile ilgili yapmak istedikleri şeyler olduğunu belirtmiş ve “ailemin yanında olmak, aileme bakmak, aileme sarılmak, evlenmek” bu grupta en fazla yapılmak istenilen şeylerdir. Son olarak çocukların %5,6’sı eğitimevinden çıktıktan sonra hiçbir şey yapmak istemediğini ya da bir planı olmadığını ifade ederken, bir çocuk da ölmek istediğini belirtmiştir. Araştırmacının merakı üzerine ölmek isteyen çocuğun hükümlü olduğu suç türünün cinsel suç olduğu görülmüştür.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın bulgularına göre hükümlü çocukların ebeveynlerinin aylık ortalama gelirleri ve eğitim düzeyleri oldukça düşüktür. Fakat babaların eğitim durumu annelerin eğitim durumuna göre kısmen daha iyidir. Ebeveynleri nitelikli işlerde çalışmamakta ve çocuklar kalabalık ailelerde yaşamaktadır. Yarısından fazlası aile içinde ortanca çocuktur. Çocukların tamamına yakınının öz annesi hayatta olup, öz babası hayatta olmayan çocukların sayısı annelere göre daha fazladır. Ebeveynlerinin ise büyük bir oranı evlidir.

Çocukların çoğunluğunun suça sürüklenmeden önce sokakta yaşama deneyimi ve hizmet ile sanayi sektörü ağırlıklı olmak üzere çalışma deneyimi olmuştur. Çocukluk döneminde çalışmaya başlama onların hakları olan birçok fırsattan yoksun kalmasına ve istismara daha çok maruz kalmalarına sebep olmaktadır.

Ailelerin büyük çoğunluğunun göç deneyimi olmuştur. Göç, bireyi ve aileyi içinde yaşadığı topluma yabancılaştıran; uyum ve bütünleşme sorunlarını doğuran bir süreçtir. Göç ile farklı bir yere gelen aile, ekonomik anlamda tutunmaya çalışırken bir yandan da sosyal yaşamı açısından bir uyum sağlamaya ve alışmaya çalışmaktadır. Bu durumda göç ve sürecinin aile ve özellikle ergenler üzerinde olumsuz sonuçları olduğu ifade edilebilir.

Çocukların tamamına yakını sigara kullandığını belirtmiştir. Tütün kullanımının madde kullanımına bir geçiş özelliğinde olduğu bilinmektedir. Sigara kullanan bu çocuklarında çoğunluğunun eğitimevine gelmeden önce madde kullanmakta olduğu kurumlardan alınan bilgiler doğrultusunda söylenebilir.

Hükümlü çocukların oldukça az bir kısmı aileleri tarafından şiddete maruz kalmıştır. Yapılan çalışmalarda ise suça sürüklenmiş çocukların çoğunlukla ailelerinden fiziksel şiddet gören çocuklar olduğu görülmektedir (Baykara Acar, 2011, s. 99; Çoban, 2015, s. 108). Çocuklara sorulan bu soruda uygulanan şiddetin türünün sorulmamasına karşın “şiddet” kelimesinin çocuklar tarafından sadece fiziksel şiddet olarak algılandığı düşünülmektedir. Yine de bulgular şaşırtıcı olup literatürle tam olarak örtüşmemektedir. Bu sonuca rağmen çocukluk döneminde yaşanan ihmal ve istismarın önemli bir risk faktörü olduğu düşünülmektedir.

Hükümlü olunan suç türleri arasında mala yönelik suçlar ilk sırada yer almaktadır. Yapılan çalışmalarda da mala yönelik suçların ağırlıklı olduğu görülmektedir (Çakıcı vd., 2012, s. 183; Mueller-Fabian vd., 2018, ss. 70-75). Çocukların düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden geldiği düşünüldüğünde mala yönelik suçların ağırlıkta olması şaşırtıcı değildir. Çünkü mala yönelik suçlar yoksullukla ilişkili olan suç türleridir.

Çocukların ailelerinde ve akran çevresinde kanunla muhalefete düşmüş kişi vardır. Ailesinde suç öyküsü olan bireylere bakıldığında kardeşler ilk sırada gelmektedir. Farrington vd. (2006, s. 59) suçluluğun gelişimi ile ilgili yaptığı boylamsal çalışmasında suçlu kardeşin varlığının çocuklar arasındaki şiddet davranışı için belirleyici bir faktör olduğunu bulmuştur. Kişiyi çevresi içinde ele aldığımızda özellikle çocukluk döneminde etrafında bulunan en yakınındaki kişileri model alması ve ahlaksal gelişimini daha tamamlamamış olması suça yönelmesinde etken olmaktadır. Çocukların çoğunluğu suça sürüklenmede en büyük etken olarak arkadaşlarını görmektedir.

Hükümlü çocukların çoğunluğu eğitimevinde hâlen okuluna devam etmektedir. Açık lise en fazla devam edilen okul olmakla birlikte ayrıca kurumlarda üniversiteye giden genç de bulunmaktadır. Çoban (2015, s. 108) eğitimevindeki hükümlü çocuklarla yaptığı çalışmada çocukların tamamına yakını tutuklanmadan önce okulu bıraktığını belirtmiştir. Hükümlü çocukların da tekrar suça yönelmelerini engellemek, mükerrer suçlu olmalarının önüne geçmek için hükümlü oldukları süre boyunca eğitimlerine devam etmeleri yönünde teşvik edilmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca eğitimevindeki çeşitli kurslar çocuklar için bir keyif kaynağıdır. Çoğunluğu kurumdaki meslek elemanları ile aralarının iyi olduğunu ifade etmiştir.

Çocuklar kurumda en çok ailelerinin eksikliğini hissetmektedir. Aile kapsamı içerisinde *anne* en çok eksikliği hissedilen kişidir. Hükümlü çocuklar eğitimevine gelmeden önce sorunlarını en çok ailesiyle paylaştıklarını belirtmişlerdir. Yapılan bir çalışma da çocukların bir derdi olduğunda bunu en çok ailesiyle konuştuğu görülmüştür (Günşen İçli, 2009, s. 77). Çocukların tamamına yakını kurumdayken aileleri ile görüşmekte; fakat ailelerinin bir kısmı eğitimevine ziyarete gelmemekte/gelememekte ve düzenli olarak harçlık yollamamakta/yollayamamaktadır. Çocukların ailelerinin ikamet ettikleri yer ile kurumların bulunduğu şehir arasında mesafenin fazla olmasının ve bu durumun maddi olarak aileleri oldukça etkilemesinin ziyaret üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Ailelerinin ekonomik durumunun oldukça düşük olduğu düşünüldüğünde düzenli olarak harçlık yollayamamaları beklenen bir durumdur.

Hükümlü çocuklar eğitimevinde kendini yalnız hissettiği zamanlar ve *keşke* dediği anlar olduğunu ifade etmiştir. *Keşkeler* daha çok çocukların işledikleri suçla ilgilidir. Cezaevinde kalan suçta sürüklenmiş erkek çocuklarla yapılan bir çalışmada çocukların kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı ölçüde daha duygusal olduğu görülmüştür (Wubishet ve Leuween, 2016, s. 215). Eğitimevinde kalan hükümlü çocukların da hem yaşadıkları süreç hem de içinde buldukları gelişim dönemi itibariyle daha duygusal oldukları düşünülmektedir. Çocukların eğitimevinden çıktıktan sonra yapmak istedikleri en önemli şey “*çalışmak, okula devam etmek*” gibi iş ve eğitime yönelik planlardır. Clinkinbeard ve Zohra (2012, s. 246) da çalışmasında hükümlü çocukların gelecekle ilgili yaşam tarzı (lifestyle) ile eğitim ve iş kategorilerinde beklentilerinin yüksek düzeyde olduğunu görmüştür.

Araştırma sonuçlarına göre çocukların suç işlemede aile ve akran çevresi başta olmak üzere pek çok sistemin etkili olduğu, ancak suçta sürüklenmekten dolayı *keşkelerin* olduğu ve suç işlemiş olmaktan pişman oldukları söylenebilir. Çalışmada hükümlü çocukların hayatlarında ailelerinin öncelikli olduğu ve aile içerisinde özellikle anneleriyle olan bağının daha çok ön plana çıktığı görülmüştür. Aile içerisindeki yoksulluk suçta sürüklenme de temel risk faktörlerindedir. Akran çevresinin anti-sosyal davranışlara yönelmesinin de oldukça belirleyici olduğu görülmüştür. Suç davranışını anlamak, ileride meydana gelebilecek suçları önlemek için suç davranışını çok nedenli modeller açısından düşünmek gerekmektedir.

Çalışmanın kuramsal kısmında da belirtildiği gibi OJJDP (2015, ss. 4-9) tarafından sınıflandırılan risk faktörleri bu çalışma kapsamında sosyal hizmet disiplininin temel müdahale düzeyleri olan mikro, mezzo ve makro olarak gruplandırılmıştır. OJJDP (2015, ss. 4-9) tarafından yapılan sınıflandırma temel alınarak ve genişletilerek gruplandırılan risk faktörlerine bakıldığında;

Mikro Faktörler: Sigara/madde/alkol kötüye kullanımı, psikiyatrik sorunlar, çocuğun erken yaşta çalışma hayatına girmesi, erken yaşta anti-sosyal davranışlara yönelme, ihmal ve istismar, akademik anlamda yetersizlik, sokakta yaşama, ortanca çocuk olmak,

Mezzo Faktörler: Ebeveynlerin düşük eğitim düzeyi, ebeveynlerin düzenli gelir getiren bir işte çalışmaması, aile içerisinde çok sayıda çocuk olması, kalabalık aile yapısı, ailede suç öyküsü, arkadaş çevresinde suç öyküsü, olumsuz akran ilişkileri, okulu terk, akran zorbalığı,

Makro Faktörler: Sigara, alkol, ve maddeye kolay ulaşılabilirlik, yüksek suç oranları, yoksulluk, yoksulluğa sebep olan neo-liberal politikalar, göçle birlikte gelen uyum problemleri, boş zaman aktivitelerinin ve hak temelli sosyal politikaların yetersizliği olarak sınıflandırılabilir.

OJJDP (2015, ss. 4-9) tarafından yapılan sınıflandırmaya ek olarak çocukların erken yaşta çalışma hayatına girmesi, kalabalık aile yapısı, ortanca çocuk olmak, göç olgusu ve neo-liberal politikalar çocukları suça sürükleyen risk faktörleri arasında sayılabilir. Fakat içinde bulunulan kültürel yapı ve uygulanan sosyal politikalar göz ardı edilmemeli, bütüncül çerçevede bir değerlendirme yapılmalıdır. Nitekim gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye’de toplumsal sorunlar devam etmekte, gelişme sürecinin tüm sancuları yaşanmaktadır.

Sonuç olarak çocuk suçluluğu çok boyutlu ve disiplinler arası bir çalışmayla incelenmesi gereken toplumsal bir sorundur. Çocukları suça sürükleyen risk faktörlerini anlayacak ve sistemlerle ilişkilerini belirleyecek multidisipliner araştırma projelerine gereksinim duyulmaktadır. Soruşturma aşamasından kurumdan çıktığı süreye kadar nasıl bir süreç geçirdiği bilgisine sahip olunarak çocuğa bütüncül bir bakışla yaklaşılmalı, sosyal hizmet gereksinimleri bu ilke ile ele alınmalıdır. Suça sürüklenmiş çocuklara yönelik etkin hizmet ve sosyal hizmet uygulamaları geliştirmek amacıyla; çocuğu tanımaya, anlamaya yönelik uygun testler, bireysel görüşmeler yapılmalı ve konuyla ilgili uygulamaların eğitimevlerinde ekip çalışması anlayışıyla yapılması önerilmektedir. Hükümlü çocukların akran çevrelerinde oldukça fazla suç öyküsü bulunması ve kurumdan çıktıktan sonra tekrar aynı çevreye dönme riskine karşı hükümlülük sonrası denetleme hizmetleri artırılarak çocukların mükerrer suçlu olmalarının önüne geçilmelidir. Araştırmanın sadece erkek hükümlü çocuklarla yürütülmesinden dolayı gelecek araştırmacılar tarafından kız hükümlü çocuklarla da yürütülmesinin gerekliliği önerilmektedir.

Kaynakça

- Atilola, O., Omigbodun, O. ve Bella-Awusah, T. (2014). Lifetime Exposure to Traumatic Events Among Adolescents in Contact with the Nigerian Juvenile Justice Systems Compared with a Comparison Group of Secondary School Students. *Paediatrics and International Child Health*, 34(2), 92-100.
- Baykara Acar, Y. (2011). *İstisnai Öyküler Cinsel Suçtan Hükümlü Olan Çocukların Yaşam Öyküleri*. Ankara: Maya Akademi.
- Böke, K. (2017). Sosyal Bilimlerde Araştırma. K. Böke (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* içinde (ss. 2-31). İstanbul: Alfa.
- Cankurtaran Öntaş, Ö. (2011). Cinsel Suça Yönelen Çocukların Karakteristikleri ve Tedavi Programları. *Aile ve Toplum Dergisi*, 6(22), 47-56.
- Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, (2004). *Resmi Gazete*: 29.12.2004, Kanun Numarası: 5275.
- Clinkinbeard, S.S. ve Zohra, T. (2012). Expectations, Fears, and Atrategies: Juvenile Offender Thoughts on a Future Outside of Incarceration. *Youth & Society*, 44(2), 236-257.

- Çakıcı, M., Paşa, E. ve Görkem, A. (2012). The Prevalence and Risk Factors of Juvenile Delinquency in Turkish Republic of Northern Cyprus. *Eurasian Journal of Educational Research*, 12(49 A), 183-198.
- Çoban, S. (2015). Juvenile Justice System in Turkey and Children in Reformatory Centers. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 22, 99-119.
- Çocuk Koruma Kanunu, (2005). *Resmi Gazete*: 15.7.2005, Kanun Numarası: 5395.
- Duyan, V. (2012). *Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Erbay, E. (2008). *Çocuk İşçi Olmak: Çocuk İşçiliğine Resrospektif Bir Bakış*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Erkan, R. ve Erdoğan, M.Y. (2006). Göç ve Çocuk Suçluluğu. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(9), 79-90.
- Eyüboğlu, M. ve Eyüboğlu, D. (2018). Suça Sürüklenen Çocuklarda Psikiyatrik Bozukluklar, Sosyodemografik Özellikler ve Risk Faktörleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 21(1).
- Farrington, D.P., Coid, J.W., Harnett, L.M., Jolliffe, D., Soteriou, N., Turner, R.E. ve West, D.J. (2006). *Criminal Careers up to Age 50 and Life Success up to Age 48: New Findings from the Cambridge Study in Delinquent Development*. Home Office Research Study, 299.
- Fernandez-Suarez, A., Herrero, J., Perez, B., Juarros-Basterretxea, J. ve Rodriguez-Diaz, F. J. (2016). Risk Factors for School Dropout in a Sample of Juvenile Offenders. *Frontiers in Psychology*, 7.
- Gezgin, M. (2010). *Suçta Sürüklenen Ergenlerde Denetim Odağı: İzmir Örneğinde Bir Çalışma* (Basılmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Gökler, R. (2009). Okullarda Akran Zorbalığı. *Uluslararası İnsani Bilimler Dergisi*, 6(2), 511-537.
- Günşen İçli, T. (2009). *Çocuk Suç ve Sokak: Sokakta Yaşayan Suç İşleyen ve Suça Maruz Kalan Çocuklar*. Ankara: TC Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- İl, S. (2003). Adli Sosyal Hizmet. *Türkiye Klinikleri Psikiyatri Dergisi*, 4(2), 141-146.
- İpek, A. (2010). *Suçta Sürüklenen Çocukların Okul Dönemlerinin İncelenmesi ve Bu Dönemde Barındırdıkları Risk Faktörlerinin Belirlenmesi: Ankara, İstanbul ve İzmir Jandarma Çocuk Merkezleri Örneği* (Basılmamış yüksek lisans tezi). Kara Harp Okulu, Ankara.
- Johnson, M.E. (2018). The Effects of Traumatic Experiences on Academic Relationships and Expectations in Justice-Involved Children. *Psychology in the Schools*, 55(3), 240-249.
- Kelly, E.V., Newton, N.C., Stapinski, L.A., Slade, T., Barrett, E.L., Conrod, P.J. ve Teesson, M. (2015). Suicidality, Internalizing Problems and Externalizing Problems Among Adolescent Bullies, Victims and Bully-Victims. *Preventive medicine*, 73, 100-105.

- Köksal Akyol, A. ve Bilbay, A. (2018). Ergenlerin Akran Zorbalığı Yapmaları, Zorbalığa Maruz Kalmaları ve Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(2), 667-675.
- Lee, S.Y., Rhee, S. ve Villagrana, M. (2018). Change in Delinquency Over Time Between Adolescents with and without Maltreatment Experiences: Attachment and The School's Role. *Children and Youth Services Review*, 86, 110-119.
- Mueller-Fabian, A., Siserman, C., Anitan, S.M. ve Delcea, C. (2018). Juvenile Delinquency in Light of Data Recorded at The Institute of Forensic Medicine. *Romanian Journal of Legal Medicine*, 26(1), 70-75.
- Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention. (2015). Risk Factors for Delinquency. Washington, D.C. 2 Eylül 2018 tarihinde <https://www.ojjdp.gov/mpg/litreviews/Risk%20Factors.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Özdemir, S. (2018). Ergen Riskli Davranışlarının Akran Zorbalığı, Örselenme Yaşantıları ve Psikolojik Sağlamlık ile İlişkisinde Sapkın Arkadaşların Aracı Etkisinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 43(195), 223-239.
- Özen, S., Ece, A., Oto, R., Tirasci, Y. ve Goren, S. (2005). Juvenile Delinquency in a Developing Country: A Province Example in Turkey. *International Journal of Law and Psychiatry*, 28(4), 430-441.
- Pinto, R. J., Fernandes, A. I., Mesquita, C. ve Maia, Â. C. (2015). Childhood Adversity Among Institutionalized Male Juvenile Offenders and Other High-Risk Groups Without Offense Records in Portugal. *Violence and Victims*, 30(4), 600-614.
- Ruch, D.A. ve Yoder, J.R. (2018). The Effects of Family Contact on Community Reentry Plans Among Incarcerated Youths. *Victims & Offenders*, 13(5), 609-627.
- Seyhan, D. ve Zincir, H. (2009). Tutuklu/Hükümlü Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Aile Özelliklerinin İncelenmesi ve Aralarındaki Korelasyonun Belirlenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(19), 7-24.
- Singh, R.P. ve Jahanara. (2016). A Study on Juvenile Delinquents: Impact of Socio-Economic Factors of Family in The State of Uttar Pradesh, India. *SocioInt16: 3rd International Conference on Social Sciences and Humanities*, 875-884.
- Şentürk, Ş. (2018). Suça Sürüklenmiş Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri Ana-Baba Tutumları ve Suçun Nedenleri (Amasya Örneği). *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 38-48.
- TÜİK. Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2016. 20 Ağustos 2018 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24676> adresinden erişildi.
- TÜİK. Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar, 2017. 1 Eylül 2018 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27609> adresinden erişildi.
- Türk Ceza Kanunu, (2004). *Resmi Gazete*: 12.10.2004, Kanun Numarası: 5237.
- T.C. Adalet Bakanlığı, 17 Ağustos 2018 tarihinde <http://www.cte.adalet.gov.tr/> adresinden erişildi.
- UNICEF. (2013). *Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal Çalışmanın Rolü*.

- Williams, K., Rivera, L., Neighbours, R. ve Reznik, V. (2007). Youth Violence Prevention Comes of Age: Research, Training and Future Directions. *Annu. Rev. Public Health, 28*, 195-211.
- Wubishet, H.L. ve Leuween, K.V. (2016). Perceived Parental Behaviour of Juvenile Delinquent Boys in Prison: A Case in Ethiopia. *Psychology and Developing Societies, 28*(2), 203-225.
- Yavuzer, H. (2013). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi.